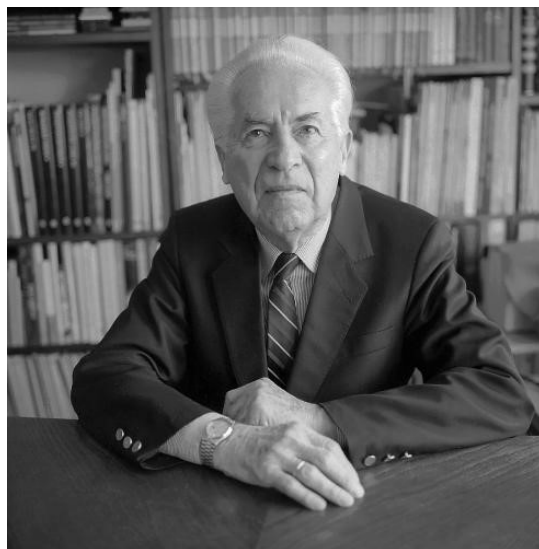

ELHUNYT EŐSZE LÁSZLÓ ZENETÖRTÉNÉSZ

A MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA RENDES TAGJA
(1923-2020)

Eősze László

SZŐNYINÉ SZERZŐ KATALIN
EŐSZE LÁSZLÓ PÁLYARAJZA*

Eősze László zenetudós, zongoraművész, zenei író, a magyar zeneműkiadás 20. századi történetének egyik meghatározó alakja, 1923. november 17-én született Rákoshegyen. Édesapja Eősze Rezső postafelügyelő (1882-1927), édesanyja Kovács Janka postaellenőr (1886–1983) volt. Édesapját 3 és fél éves korában elvesztette, édesanyja szűkös körülmények között, özvegyi nyugdíjából tartotta fenn, taníttatta fiát. Gyermekkorát Budapesten, a Városliget vonzáskörzetében töltötte el. Elemi iskolába a lakásukhoz közeli Aréna útra járt, 1931-től kezdett zongorázni tanulni. Középiskolai tanulmányait a Szent István Gimnáziumban végezte, ahol 1941-ben kitüntetéssel érettségizett. 14 éves korától tíz éven át Horusitzky Zoltánnál (1903-1985), a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola egyik legkiválóbb mesterénél, Kodály Zoltán egykori növendékénél folytatta zenei tanulmányait. A Ráday utca sarkán álló, négy akadémiai osztályt is magában foglaló legendás zeneiskolában zongoratanítás hetente kétszer, zeneelmélet oktatás minden nap volt. A tehetséges zongorista növendéket tanárai igen korán szerepeltették. 1936-ban Kazacsay Tibor: „Katonásdi” című zongoradarabjának előadása után emlékezetes jutalomkönyvet kapott, Molnár Antal frissen

megjelent, Kodály Zoltánról szóló Népszerű Zenefüzetét. Közben a gimnáziumi zenekarban is végigjárta a muzsikus ranglétra minden lépcsőfokát: először még csupán lapozott a Dohnányi-növendék Dániel Ernő hangversenyén, majd a Szent István Gimnázium kottatárosa lett, végül „előléptették”, és a gimnáziumi zenekar zongoristája lett.

Eősze László 1941-ben – zenei tanulmányaival párhuzamosan – a Pázmány Péter Tudományegyetem német-, olasz-irodalom, esztétika szakára iratkozott be. A II. világháború éveit a nagy nehézségekkel küszködő egyetemen nemcsak a német és olasz nyelvet sajátíthatta el kiválóan, hanem Kornis Gyula, Brandenstein Béla, Thienemann-Tass Tivadar, Schwarz Elemér, Zambra Alajos professzorok tanítványaként a német, olasz irodalom és nyelvészet legfontosabb hazai műhelyeinek a növendéke is lehetett. Egyetemi éveit 1943 nyarán Wiesbadenben Walter Giesecking, 1944 nyarán Salzburgban Elly Ney zongoramesterkurzusainak a hallgatója volt. 1943. szept. 5-én a wiesbadeni Otto Schmitgen zeneigazgató – kijátszva a növendékek felléptetésére vonatkozó tilalmat – Liszt Ferenc Dante szonátájának és a Szerelmi álmoknak a műsorra tűzésével a 20 éves Eősze Lászlót zongoraművészként is felléptette. Telt ház volt, s a közönség soraiban ott ült Walter Giesecking tanára, Leimer professzor is, aki a nagy siker alapján a fiatal zongoristának máris ígéretes zongoraművészi jövőt jósolt. 1944. november 25.-én Budapesten, Sergio Failoni jelenlétében a Károlyi Palotában már a hazai közönség előtt is bemutatkozott. Műsorát ismét Liszt Ferenc műveiből állította össze. Majd durván közbeszólt a történelem.

„Az utolsó óráit élő fasiszta diktatúrának jutott ideje az egyetemi hallgatók egy részének Németországba való elhurcolására. Csakis ezzel magyarázható, hogy amíg az 1944-45-ös tanév első félévére 6054 hallgató iratkozott be az egyetemre, addig a második félévi beiratkozásoknál ez a szám [...] 3941-re csökkent.”^[1] - mondja rideg tárgyilagossággal egy egyetemtörténeti tanulmány.

1944. december 1-én Eősze László társaihoz hasonlóan katonai behívót kapott, mely egy csapásra véget vethetett volna művészi-tudományos álmainak. Csak remek helyzetfelismerő képességének, bátorságának és leleményességének köszönhető, hogy szökését nem vették azonnal észre, és Budapest ostromának legszörnyűbb hónapjait begipszelt sebesültként, egy pesti óvóhelyen vészelhette át.

Az 1944-45-ös tanév második egyetemi félévét májustól június végéig végezheték el a még megmaradt hallgatók. Eősze László *Liszt und die deutsche Romantik* címmel zenetudományi témában nyújtotta be doktori disszertációját, melynek megvédése után „Summa cum laude” minősítéssel doktorrá avatták.

Zongorából magántanítványokat vállalt, majd nagybátyja, a kisgazdapárti Dr. Cseh-Szombathy László államtitkár segítségével 1946-ban a Népjóléti Minisztérium kultúrfelelőse lett. Párhuzamosan 1947-ben Horusitzky Zoltán, Hernádi Lajos, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence növendékeként a Zeneakadémia zongoratanári diplomáját is megszerezte. De hamarosan számot kellett vele vetnie: zongorista karrierjéhez hivatali munkarendje és a családalapítás gondjai mellett egyre kevesebb gyakorló időt tudott életéből kiszakítani. (1948 októberében feleségül vette Kerényi Károly professzor, a hazai ókortudomány kiváló képviselőjének a leányát, Kerényi Katalin német-latin szakos tanárnőt. Hamarosan megszülettek gyermekei: 1951-ben László fia, 1955-ben Anna Katalin nevű lánya.) 1950-ben Kodály „Marosszéki táncok” c. darabjának előadásával még jelentkezett ugyan zongoristaként egy kultúrversenyre, de ezt a fellépést – utolsóként – már csak egyetlen nyilvános zongora szereplés követte, valamikor 1951-ben, Székesfehérvárott.

1953-ban egy zeneakadémiai sikeres népzenei vizsga emléke és a Zenetudományi Tanulmányokban megjelent, Kodály gyermekkarairól írt jeles tanulmánya alapján Kodály Zoltán maga járult hozzá, hogy a fiatal Eősze László legyen az életrajzírója. Első Kodályról szóló monográfiája még Kodály életében, személyes konzultációk, két éves könyv- és levéltári kutatások, valamint a kortársak személyes visszaemlékezései alapján 1956 márciusában jött ki. (*Kodály Zoltán élete és munkássága*). Ekkor már úgy tűnt, sínen van az élete. Kilenc és fél évi minisztériumi szolgálata után, melyet ő maga mindvégig „parkoló pályának” érzett, 1956. január 1-től végre érdemi zenei munkakörbe, a Zeneműkiadó Vállalat állományába kerülhetett. A Kodály-tanítvány Tardos Béla igazgató mellett a zeneműkiadás minden szakmai és hivatalos lépcsőfokát végigjárhatta. Kodállal még tizenegy éven át, a Mester haláláig folytatódott a termékeny alkotómunka. Magánéletében azonban 1956 őszének tragédiája súlyos traumát okozott: kettészakította a családját. 1957 nyarán Zürichben élő apósa meghívására felesége és két gyermeke két hónapra Svájcba utazott. A „nyaralás” azonban sajnálatosan meghosszabbodott, és családja számára életre szóló emigrációvá vált.

A monopolhelyzetben lévő Zeneműkiadó Vállalatnál időközben volt lektor, szerkesztő, főszerkesztő, 1961-től már ő volt a kiadó zeneirodalmi vezetője. 1966-ban, Tardos Béla igazgató halála után Újhelyi Szilárd, a kiadói főigazgató egyenesen Eősze Lászlót kérte fel a Zeneműkiadó igazgatói posztjának betöltésére. Ő azonban egy évi igazgatói munka után maga helyett a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat londoni rezidensét, Sarlós Lászlót javasolta a tisztségre, aki kiváló marketing szakemberként - jó szemmel megválasztott

munkatársaival - a magyar zeneműkiadás egyik legsikeresebb korszakának előmozdítója és tevékeny vezetője lett. Művészeti vezetőként valójában Eősze László vezette a kiadót, melyben a nyugati minták alapján, a szocialista könyvkereskedelem keretei között – a kiadói szerzői jogi érdekelttség bevonásával - egyedülálló modellt dolgozott ki a zeneművek élő megszólaltatására, köztük a *magyar kortárs zene* nemzetközi terjesztésére. A Kiadónak minden fontos országban volt helyi képviselője.

De Eősze Lászlónak volt az érdeme és ötlete az *Új Liszt Összkiadás* életre hívása és kiadói tudományos műhelyként való megalkotása is, melyet elsőként Liszt Ferenc zongoraműveinek tudományos-kritikai közreadásával 1970-ben indított el a kasseli Bärenreiter Verlag bevonásával.[2] Vezetése alatt a két főmunkatárs, Mező Imre és Sulyok Imre zeneszerzők, zenetudósok közreműködésének köszönhetően Liszt Ferenc szóló zongoraműveiből 18 kötet, e kötetekben 322 Liszt-mű jelent meg.

A kiadó *irodalmi* vezetőjeként több mint félezer zenetudományi, zenepedagógiai, zenei népművelő könyv kiadását kezdeményezte. Egyik nagy vezetői leleményeként - a Brockhaus-Riemann német zenei lexikon kiadói jogainak megszerzésével, a magyar változat szerkesztői gárdájának felállításával - munkatársa, Boronkay Antal főszerkesztő munkájának köszönhetően korszakos jelentőségű teljesítménnyel járult hozzá a magyar zene nemzetközi rangjához, a hazai muzsikusi társadalom legkorszerűbb szakirodalommal való ellátásához.

Zenetudományi munkásságát - a kiadóból történő 1987-es nyugalomba vonulásáig - mindvégig magánkutatóként bontakoztatta ki. Privát élete akkor rendeződött végre, amikor hosszas magány után 1983-ban újra nősült, és második feleségében, Szilléri Margit személyében kiváló ember, inspiratív derűs szellemi társ került az életébe. Kandidátusi fokozatát *A századforduló eszmei áramlatainak hatása Kodály zeneszerzői egyéniségének kibontakozására* című disszertációjával 1988-ban szerezte meg.

Tudományos életműve gerincét a Kodály Zoltánról szóló hét forrásértékű magyar, többes kiadásaival és fordításaival együtt 25 könyve, mintegy 75 tanulmánya alkotja, melyhez szervesen csatlakoznak a Kodály Zoltán hazai és nemzetközi reputációját szolgáló társaságokban, alapítványokban végzett nagy fontosságú közéleti munkái. 1975-től 1995-ig volt a 35 ország tagságát tömörítő Nemzetközi Kodály Társaság ügyvezető titkára, valamint a társaság lapjának, a Bulletinnek a főszerkesztője. Elmondható, hogy a napjainkig ívelő, Kodályért végzett odaadó zenetudományi és közéleti munkásságában Eősze László

mindvégig szintézisben látta és láttatta Kodály zeneszerzői, zenepedagógiai és nemzetnevelő szellemi örökségét, az egész világ számára adaptálható üzenetét.

Nagyszabású vállalkozása volt a nagyközönségnek szóló *első magyar nyelvű egyetemes operatörténeti kézikönyv* megírása (*Az opera útja, 1960*), melyen muzikusnemzedékek nőttek fel, s Pozsonyban szlovák nyelven is megjelent.

Diákéveinek *Liszt-örökségéhez* az olasz államtól kapott tudományos ösztöndíjak vezették vissza. 34 olasz magán- és közgyűjtemény Liszt szempontú átvizsgálásával, 1980-ban megjelent *119 római Liszt-dokumentum* című alapvető könyvével Eősze László önmagában is jelentős opusszal járult hozzá a hazai Liszt-kutatás történetéhez. De a tudományos munkát – ugyanúgy, mint Kodály életműve esetében – jelentős közéleti feladatvállalással is kiegészítette. 1973-tól alapító tagja volt a Magyar Liszt Társaságnak, majd ifj. Bartók Bélával együtt 1991-től 2006-ig a Társaság társelnöke, 2008-ig elnökségi tagja volt.

Nemzetközi zenetudományi rangját - Kodályról szóló munkássága mellett - Wagner és különösképpen Verdiről szóló, német és orosz fordításokban megjelent könyvei, tanulmányai alapozták meg.

Eősze László remekül ír, a zenéről szóló széppróza műfajának egyik kiváló hazai mestere. Nem véletlen, hogy egész életében művészeti, irodalmi folyóiratoknak is kedvelt szerzője. A magyar szellemi életben a zenei életen túlnövő első átütő sikerét a *Nagyvilág* című irodalmi folyóiratban megjelent *Verdi, Bartók és Kodály ars poeticájának közös vonásai* című remek esszéjével aratta. Gyergyai Albert már az esszé 1966-os megjelenésénél így gratulált: *A Nyugat megnyalta volna mind a tíz ujját, ha ilyen zenei esszét kap.* 1966 nyarán Kodály Zoltán képviselőként kiutazott a velencei Verdi-nemzetközi konferenciára. A Nagyvilágnak írt cikke csakhamar olaszul is megjelent, s a Pármai Verdi Intézet zenetudományi folyóiratában általános nemzetközi sikert aratott. Az olasz Verdi-kutatók köre ezt követően Verdi Don Carlosáról, majd az Otellóról rendelt tőle újabb tanulmányokat, melyek az 1971-es és 1974-es nemzetközi Verdi-kongresszusok nagyszerű előadásából nőttek ki.

Eősze László mintegy hétévtizedes folyamatos és magas színvonalú zenetudományi munkáját számos kitüntetéssel jutalmazták. 1976-ban a legjobb lemezkísérő tanulmány kategóriájában Los Angelesben Grammy-díjat kapott, 1979-ben Erkel Ferenc, 1998-ban Kodály Zoltán-díjjal jutalmazták. További kitüntetései: Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (1998), a Köztársaság Elnökének Érdemérme (2003), a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

Nagydíja (2003), Szabolcsi Bence díj (2009), Széchenyi-díj (2013), Magyar Örökség díj (2013).

Eősze László ma is aktív tagja a zenei közéletnek. Részt vesz a MTA és MMA köztestületi munkájában, alkalmanként jelen van a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság, az Operabarátok Köre, a Nemzetközi Verdi Társaság és a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Kodály Zoltán Szakalapítványa testületi döntéseiben.

[2012]

[1] V.ö. A 325 éves Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem rövid története, Budapest, 1960, 25.

[2] Napjainkban a magyar zenetudomány egyik legfontosabb korpuszaként jegyzett, nemzetközileg is elismert Új Liszt Összkiadás több mint 740 Liszt zongoramű tudományos-kritikai közreadásán túl és az 52. köteténél tart.

Eősze László (MMA)

II. VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

2017

[Intermezzo II. : Epizódok / Eősze László ; \[szöveget gondozta Fejérvári Gergely\]. - \[Budapest\] : MMA, 2017., 93. p.; XV. p.](#)

2015

[Trisztán és Aida : séták az opera világában : válogatott tanulmányok / Eősze László. - Budapest : Holnap, cop. 2015., 107 p.](#)

2007

[Kodály Zoltán életének krónikája / Eősze László. - Budapest : Editio Musica Budapest, cop. 2007., 309, \[2\] p.](#)

2000

[Örökségünk Kodály : válogatott tanulmányok / Eősze László. - Budapest : Osiris, 2000., 303 p.](#)

1990

[Wenn Verdi ein Tagebuch geführt hätte / \[Eősze László\] ; \[Übertr. Erika Széll\]. - Budapest : Corvina, 1990., 251 p.](#)

1988

[Ecce homo : Passió-opera három felvonásban / Szokolay Sándor ; közread. Magyar Állami Operaház. - \[Budapest\] : Magyar Állami Operaház, \[1988?\]., 26 p.](#)

1986

[Giuseppe Verdi / Gustavo Marchesi. - Budapest : Zeneműkiadó, 1986., 71 p. - \(Európa zenéje, 0237-482X\).](#)

1980

[119 római Liszt-dokumentum / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1980., 184 p.](#)

1978

[Az ajtón kívül : Opera öt tételben / Balassa Sándor ; szövegét Wolfgang Borchert drámája nyomán Fodor Géza írta ; \[az ismertető füzetet Eősze László írta\]. - Budapest : Magyar Állami Operaház, \[1978\]., 21, \[11\] p., 1 t.](#)

1977

[Kodály Zoltán életének krónikája / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1977., 286 p. - \(Napról napra, 0547-2326 ; 13.\).](#)

1975

[Giuseppe Verdi életének krónikája / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1975., 190 p. - \(Napról napra ; 2.\).](#)

1972

[Az opera útja / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1972., 491 p., 8 t.](#)

1971

[Kodály Zoltán / Eősze László. - Budapest : Akadémiai Kiadó, 1971., 183 p., 1 t. - \(A múlt magyar tudósai\).](#)

1971

[Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó ; Corvina, 1971., 159 p.](#)

1971

[A kodályi életmű egysége / Eősze László. - Debrecen : \[Városi Tanács\], 1971., 15 p. . - 1971. február 2-3. között a Debreceni Kodály Zoltán Emléknapok Zenetudományi Ülésszak alkalmából készült 4. sz. kiadvány](#)

1970

[Richard Wagner életének krónikája / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1970., 210 p. - \(Napról napra ; 5.\).](#)

1970

[Forr a világ : Kodály Zoltán élete / Eősze László. - Budapest : Móra Kiadó, 1970., 218 p., 8 t. - \(Nagy emberek élete\).](#)

1961

[Giuseppe Verdi / Eősze László. - Budapest : Gondolat, 1961., 230 p., 7 t. - \(Kis zenei könyvtár ; 20.\).](#)

1957

[Kodály Zoltán élete képekben / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1957., 48 p., 26 t.](#)

1956

[Kodály Zoltán élete és munkássága / Eősze László. - Budapest : Zeneműkiadó, 1956., 227 p., 8 t.](#)

-

[Kodály Zoltán és Budavári Te Deuma / Eősze László. - In: Európai utas : az európai együttműködés folyóirata. 3. 1996., 50-55. p.](#)

III.

Videó

Az Eősze László életművét bemutató videós beszélgetés (2013. 03.20.) részleteiben családjáról, Kodályhoz és Liszthez fűződő szakmai és emberi kapcsolatairól beszélt a zenetörténész.

Forrás:

[*Eősze László | zenetörténész – Akadémikusok](#)